

VAS ZOLTÁN

1903. március 30. Budapest – 1983. augusztus 13. Budapest

MTI/MTVA Fotóarchívum/Várkonyi László

FŐBB TISZTSÉGEI

Az MKP KB/KV, illetve MDP KV tagja	1945. január 19.–1956. október 31.
Az MKP KB, illetve KV Titkársága tagja	1945. január 26.–1945. április 13.
Budapest közellátási kormánybiztos	1945. február 15.–1945. május 15.
Budapest polgármestere	1945. május 16.–1945. november 28.
A Gazdasági Főtanács főtitkára	1945. december 5.–1949. június 3.
Az MDP PB póttagja	1948. június 15.–1951. március 2.
Az Országos Tervhivatal elnöke	1949. június 3.–1953. február
Az MDP PB tagja	1951. március 2.–1953. február 26.
A Komlói Szénbányászati Tröszt igazgatója	1953. március–1954. április
A Minisztertanács Titkárságának vezetője	1954. április 27.–1955. január 23.
Külkereskedelmi miniszterhelyettes	1955. január 23.–1956. június
A Szövetkezetek Országos Szövetsége elnöke	1956. június–1956. október
Közellátási kormánybiztos	1956. október 27.–1956. november 4.

PÁLYÁJA

Módos és vallásos zsidó családban született, apját Veinberger Mórnak, anyját Rosenberg Karolinnak hívták. 1944 után vette fel a Vas vezetéknevet.

A Budapest VII. Kerületi Állami Gimnázium (a későbbi Madách Imre Gimnázium) tanulójaként 1918. decemberben belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A kommün bukása után is tagja és szervezője maradt a kommunista ifjúsági mozgalomnak, ezért 1920-ban kizárták a gimnáziumból. Csehszlovákiába távozott, bekapcsolódott a kommunista emigráció ifjúsági mozgalmába. 1921-ben pártmegbízást teljesítve illegálisan visszatért Magyarországra. Április végén letartóztatták, a rögtönítélő bíróság lázadás büntette miatt tizenöt évi fegyházra ítélte, a másodfokon eljáró Kúria 1921. novemberben tíz évre mérsékelte büntetését. 1922 júliusában fogolycseré keretében Szovjet-Oroszországba távozhatott, s 1925-ig a moszkvai egyetemen tanult. A KMP 1925. augusztusi bécsi kongresszusán a megválasztott központi bizottság első teljes ülésén a tagjai közé kooptálta, és kinevezte a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetsége központi titkárává. A Kommunista Internacionálé (Komin-tern) megbízásával titokban Magyarországra utazott, de 1925. szeptember 22-én

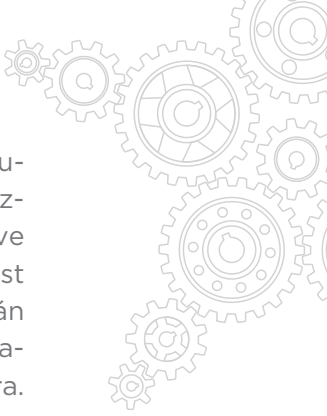
újra lebukott. 1925. november közepén, az úgynevezett első Rákosi-perben statáriális, majd rendes bíróság elé állították, 1926 augusztusában nyolcévi fegyházbüntetésre ítélték, amit a fellebbviteli tábla hat évre csökkentett. 1929 augusztusában az év eleji éhségstrájkban való részvétele miatt a törvényszék a korábbi döntést megváltoztatva összbüntetésül tizenhárom és fél évi fegyházzal sújtotta. A börtönből 1940. október 30-án Rákosi Mátyással együtt szabadult, a hatóságok engedélyével a Szovjetunióba távozott az 1848-as honvédszászlók visszaadása fejében. 1940. novemberből Moszkvában élt, előbb a Komintern és a moszkvai Kossuth Rádió munkatársa volt, majd a Vörös Hadseregben frontpropagandával, illetve a hadifogolytáborok antifasiszta átnevelő tanfolyamainak a szervezésével foglalkozott.

1944. októberben a moszkvai magyar emigráció tagjai közül elsőként tért vissza Magyarországra, mozgásszabadságát kihasználva jelentős pártszervező tevékenységet fejtett ki a Vörös Hadsereg által megszállt területeken. Bekapcsolódott az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítő munkálataiba, 1944. december 7-én Pécsett ő is képviselői mandátumot szerzett, s egészen 1957. május 9-ig folyamatosan a parlament tagja maradt. 1944. december 23-án a Magyar Kommunista Párt Debrecenben működő Központi Vezetősége megbízta a katonai és karhatalmi, valamint a pártgazdasági ügyek intézésével. 1945. január 19-én a párt budapesti Központi Bizottsága ülésén a testület tagja s osztályvezetői rangban a központi titkárság vezetője lett – e tisztségben leginkább a pártszervezetek infrastrukturális ellátásával és gazdasági ügyeinek intézésével foglalkozott –, január 22-én pedig bekerült a KB Gerő Ernő vezetésével akkor felállított Titkárságába. 1945. április 13-án, az MKP budapesti és debreceni apparátusának tényleges egyesítésekor, kimaradt a Titkárságból, de KV-tagságát 1956. október végéig megőrizte.

1945. február 15-én megtették a főváros közellátási kormánybiztosává, 1945. május 16. és 1945. november 28. között pedig Budapest polgármestere volt. 1945. december 5-én kinevezték a Gazdasági Főtanács főtitkárává. Az önálló rendeletalkotási joggal rendelkező gazdasági és kereskedelmi csúcsszerv főtitkáráként nem a koalíciós kormány érdekeit képviselte, hanem az MKP gazdaságpolitikai elképzeléseihez tartotta magát. Tisztségéből adódóan 1945. december 20-ától miniszterelnökségi címzetes államtitkár, majd 1947. szeptember 27-től politikai államtitkár volt.

A Magyar Dolgozók Pártja 1948. júniusi alakuló kongresszusán póttagként beválasztották a Politikai Bizottságba. 1949. június 3-án, a Gazdasági Főtanács megszüntetése és feladatköreinek felosztása után az Országos Tervhivatal elnöki teendőinek ellátásával bízták meg. Az MDP II. kongresszusán (1951. február 25–március 1.) a PB rendes tagjává választották. 1952–1953 fordulóján összeütközésbe került Gerő Ernővel, a gazdaságpolitika irányítójával, amiért a tervhivatal elnökeként ellenezte az irrális gazdasági célkitűzéseket. 1953 februárjában leváltották az Országos Tervhivatal éléről, vidékre küldték, a Komlói Szénbányászati Tröszt igazgatója lett, a PB-ből is kikerült. Ezután karrierje bizonyos mértékig Nagy Imre mindenkori hatalmi pozíciójához igazodott: 1954. február 22-étől a Minisztertanács Titkárságán belül életre hívott anyag- és termékgazdálkodási titkárság szervezője, majd vezetője volt. Április 27-én a miniszterelnök kinevezte saját közvetlen munkatársává, a Minisztertanács Titkárságának a vezetőjévé. A Nagy Imre bukását előidéző 1955. januári PB-ülést követően a külkereskedelmi tárca miniszterhelyettesi posztját bízták rá, majd 1956 júniusában leváltották, és a Szövetkezetek Országos Szövetsége elnökévé tették meg.

1956. október 27-én Nagy Imre második kormányában közellátási kormánybiztos lett. November 4-én, a forradalom idején tisztséget vállaltak egy részéhez hasonlóan a jugoszláv követség által felajánlott menedékjogot vette igénybe. Szántó Zoltánnal és Lukács Györggyel együtt a többieknel korábban, november 18-án hagyta el a követséget, de a szovjet hatóságok őrizetbe vették, s 23-án a Nagy Imre-csoporttal együtt a romániai Snagovba internálták. A Nagy Imre-perből kihagyták, csak 1958 végén térhetett

haza Magyarországra. Az Elnöki Tanács eljárási kegyelemben részesítette, 1959. januárban nyugdíjazták. Nem igazolták át a Magyar Szocialista Munkáspártba. A pártközpont által biztosított havi járandóságából, 1963 nyaratól öregségi nyugdíjából, illetve fordításokból és írásaiból tartotta fenn magát. 1973. februárban izgatás címén eljárást indítottak ellene tervezett életrajzi regénye miatt, írásos kötelezettségvállalása után 1974. novemberben a rendőrség az eljárást megszüntette. 1978-ban a Szocialista Magyarországért Érdemrenddel tüntették ki, és miniszteri nyugdíjat ítéltek meg számára.

FŐ MŰVEI

Tizenhat év fegyházban. Visszaemlékezések. Szikra Kiadó, Budapest, 1945.
Halhatatlan ifjúság. Szikra Kiadó, Budapest, 1945.
A hároméves terv befejezése: népünk győzelme. Szikra Kiadó, Budapest, 1950.
Az 5 éves terv második évének feladatai. Szikra Kiadó, Budapest, 1951.
A Szovjetunió új öt éves terve hatalmas lépés a kommunizmus építésének útján. Szikra Kiadó, Budapest, 1952.
A fény felé. Szikra Kiadó, Budapest, 1955.
Két igaz férfi. Szikra Kiadó, Budapest, 1956.
Cserébe a világot... Karl Marx életrajza. Gondolat Kiadó, Budapest, 1961.
Esik eső karikára... Kossuth Lajos élete a világosi fegyverletételig. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1965.
Ha még egyszer azt üzeni... Kossuth Lajos élete az emigrációban, 1849–1961. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1967.
Hamburg fia. Ernst Thälmann élete. Móra Kiadó, Budapest, 1967.
Annyi áldás szálljon rája... Kossuth Lajos élete 1861-től haláláig. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1968.
Őfelsége szárnysegéde: Horthy Miklós. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1969.
Hazatérés, 1944. Visszaemlékezések. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1970.
Horthy, vagy király? Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1971.
Horthy. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1975.
Viszontagságos életem. Magvető Kiadó, Budapest, 1980.
Akkori önmagunkról. Önéletírás II. Magvető Kiadó, Budapest, 1982.
Betiltott könyvem. Életem III. Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1990.

FORRÁS

Az MDP Politikai Bizottsága 1953. február 5-i ülésének jegyzőkönyve. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára M-KS 276. fond 53/114. őrzési egység. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=39832&MT=1 (A letöltés ideje 2015. február 8.)

IRODALOM

Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához. Szerkesztette Nyirő András. Interart Stúdió, Budapest, 1989. 318–320.
Az 1947. szeptember 16-ra összehívott Országgyűlés almanachja. 1947. szeptember 16.–1949. április 12. Főszerkesztők: Marelyn Kiss József, Vida István. Szerkesztette Horváth Zsolt és Hubai László. Magyar Országgyűlés, Budapest, 2005. 448–449.
A főváros élén. Budapest főpolgármesterei és polgármesterei, 1873–1950. Szerkesztette Feitl István. Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 241–247.